

0 2 1 7

A Magyar Hírlap hétfői melléklete
2018. február 17.
Szerkesztette: Petán Péter
Művészeti vezető: Salát Zalán Péter

Z s u z s a n n a

Ady Endre: És mégis megvártalak

*Te még nem indultál el útnak
S engem úzótt az unalom,
Sok-biroknak e dühös láza,
Száz iramú, vad utamon.
Szeretők és cimborák hulltak,
Veszték mellőlem sorba ki,
De nem tudtak eloltani
Száz életet oltó fuvalmak.
Lendületek és szünetek,
Tivornyák, villámlások, lármák
Vakok voltak és süketek.
Nem volt soha oda-adásom,
Valaki féltően fogott:
Nem indultál, nem jöhettél még
S valójában nem lobogott
Életem még a poklokban sem
És eltemettek százszor is
És száz életből vígan tör ki
Egy teljes élet, mámor is.
Ujságos ízével a vágynak
Pirulón és reszketegen
Hajtom megérkezett, megérett,
Drága öledbe a fejem.*

És mégis megvártalak.

Összegyűrt titkok

**Piros Ildikó: Borzasztóan ki vagyok akadva attól a stílustól,
ami ma Magyarországon van!**

Égető jelen

Ha arra kellene válaszolnom, hogy mi jellemezte a Piros Ildikóval készült beszélgetést, egy szóval felelnék: a szenvedély. A színésznő beleélte magát mai életünk folyásába, és magasra szálltak az érzelmei. Az élet ugyanis napokból áll, nem pedig évekből. Csak a napokban lehetünk biztosak, pontosabban a mában. Ha holnap újra beszélgetnék vele, meggyőződésem, hogy ugyanezek a gondolatai jönnének elő. Mert égeti a jelen. El ne felejtsem: Kossuth- és Jászai-díjas művész, és még sok díj birtokosa, de erről nem esett szó közöttünk.

– Azt gondolom, hogy ha az ember már ennyi éves, nem arról akar beszélni, hogyan csinálta meg a karrierjét, hanem talán azt akar-

ja elmondani, ami nap nap után foglalkoztatja, ami aktuális. Nem szeretek már visszazaladni időben a kezdetekre, hogy magamat „ragozzam”. Le van írva az életünk Huszti Péterrel, ki van ollózva, bőrbe kötve, nem tudom hol tárolni, levittem a pincébe az összes kritikával együtt. A fiatalokat ez nem érdekli. A múlt továtűnt, a jelen fontosabb. Az viszont foglalkoztat, hogyan gondolkodnak ma a fiatalok az életükről. Azok a kérdések jönnek elő, amelyek az emberek lelkét megtöltik, és hatással vannak mindenkire. Hogy értelme legyen az életnek, hogy legyen valami, ami felé törekedhetünk.

– A bölcsék szerint az igazi próféta nem az, aki a jövőbe lát, hanem aki megvilágítja a jelent. De a múltból is táplálkozik.

– Közhely, hogy idősebb korunkra bölcsébbek leszünk. A bölcsesség lényege azt hiszem, az, hogy tisztán lássuk, mire kell odafigyelnünk.

– Piros Ildikó. Szereti-e a nevét?

– Édesapámék heten voltak testvérek, hárman magyarosítottak az ezerkilencszázharminckilences évek környékén, akkoriban ez divat volt. Többet nem tudtam kinyomozni erről, mert meghaltak. A Piros Ildikó olyan, mintha a művésznevem lenne, pedig nem az. Sosem gondolkoztam azon, hogy szeretem-e a nevemet. Kétségtelen, a név is jelöl egy személyiséget. Biztos... Nem tudom, hogy amikor Várkonyi kiválasztott a főiskolán, felöltött-e benne ennek a névnek a „hordaléka”.

– Mit szolt volna a Zsuzsanna keresztnévhez, akit oly meggyőző erővel ábrázolt Sza-

bó Magda Abigél című regényéből készült tévéfilmben? Véletlen, hogy éppen akkor beszélgetünk, amikor pár nap múlva, tizenkilencedikén lesz Zsuzsanna nap.

– Az egyik menyem Zsuzsanna, és ő így is használja a keresztnévét. A legkisebb unokám pedig az ötből Katinka Zsuzsa. Tehát a keresztnév nem ismeretlen a családban. Az Abigél Zsuzsannája már nagyon-nagyon érdekes. Az elmúlt negyven évben annyira megrögzült a gyerekekben, hogy ha a fiatal mamák kézen fogva jönnek velük, vagy fellépek a Szabó Magda-műsorral, a kicsi lányok Zsuzsannának hívnak, és a mamáknak is így maradtam meg.

Vitay Georgina szerepében Szerencsi Éva,
Zsuzsanna szerepében Piros Ildikó az Abigél című filmsorozat
egy jelenetében 1977-ben

Forrás: MTVA, Szomszéd András felvétele

„Isten adománya, hogy az Abigéllal a mennyekbe sétáltam, amióta a film megszületett. És a varázs tart a mai napig”

Égető jelen

Folytatás az I. oldalról

Zsuzsanna testvér vagyok nekik. Ritka adomány a színész életében, hogy teljesen összemosisodik a privát élet egy szereppel. Is-ten adomány, hogy az Abigéllal a mennyek-be sétáltam, amióta a film megszületett. És a varázs tart a mai napig. Nem tudom a titkát, mert mindig a titkokat kutatom. Az ember élete negatív és pozitív irányban zajlik, min-dig változik, de a színpadi életem, a mester-ségem, amiben útra keltem, tizennyolc éves koromtól egyenletesen folyt. Angol szóval flow volt. Beleűszott az életembe Zsuzsanna, de ezerkilencszázhetvenhétben, amikorcsi-náltuk, nem tudhattam még, hogy az elkö-vetkező negyven évben milyen története lesz.

– Minden embernek vannak titkai. Ábel mondja Sütő András Káin és Ábel című drá-májában: „Nem tudom: az egyik ember tit-ka jó helyt van–e a másik ember birtokában? A vadat hálóval, csapdával fogják. Az em-bert a titkaival.”

– A titkok a legfontosabbak az ember éle-tében. És ez nem negatív dolog. A legpozití-vabb a világon, amivel nincsenek tisztában az emberek. Ez a bajom napjainkban is. Mon-dok egy példát. Ahelyett, hogy a lányok be-gombolkoznának, felfennének egy köpenyt a suliban, és nem sokféle színre festenek a kör-müket, kitarulkoznak. Mennél naturalistább egy lány, annál titokzatosabb, és annál job-ban mutatja meg saját magát a fiúnak. Mert akkor a lányt meg kell fejteni. A ráfestett máz és hóbelevanc csal. Tudom, hogy nagyon öre-ges, amit mondok, de tisztában vagyok az-zal, hogy ez így van. Mert három fiunk van, és tudom, hogy mi volt a véleményük azokról a lányokról, akik műkörmökkel és műszem-pillákkal próbálkoztak. Nem! A titokzatos lá-nyok sokkal jobban izgatták őket.

– Egyetértek. Engem ma is taszít a túlságo-san magas sarok, az erősen kifestett száj, a piercing.

– Lehet, hogy mi elavultak vagyunk? A férfi és a nő vonzódása már egész kicsi korban lé-tezik. Ez biológia. De ebbe belenyúlni nem szabad. Ha előveszi azokat az újságokat, ame-lyekben gebe lányok mutogatják a lábukat, kirakják a mellüket, sajnálni kezdi őket. Ön-magát kell analizálnia az embernek egy éle-tre. Mi színészek ebben nagyon szerencsések vagyunk. Az összes szerepünket analizál-juk, pszichologizáljuk. Ez is Isten adomány. De ha nevelhetnék – tizennégy éves, a balet-tintézetben eltöltött tanítási éveim tapasztalatával mondom –, akkor biztos, hogy erre nevelném a fiatalokat. Ott álltak ezek a gyö-nyörűséges növendékek a rúdnál reggel kifá-csarva, fáradtan, mindenféle smink nélkül. Azok a fiúk és lányok, akik ezt a tisztavirág életű mesterséget üzik. Félelmetes művé-szet az övék. És amikor vizsgáltak, kifestet-tem őket oly módon, hogy egyiket–másikat még a tanáraik sem ismerték fel. A színpa-don egy icipici jelzéssel egy másik ember lép a színpadra, mert az emelt térnek ez a vará-zsa. Mi színészek evvel az adottsággal bírunk. Ezt tanítottam. Azért hittek nekem, és azért szerettek, mert tudták, hogy kibújhatnak a bőrükből. Mert ha kibújhatok a bőrömből, az egy eset, és a titok egy másik eset.

– Felcsigázta az érdeklődésemet, hogy van egy titkos társaságuk.

– Két titkos társaságunk van. Az egyik egy édes kis lányokör – nekem lányok, mert „csak” hatvanévesek. Vannak hatan-nyolcan. Úgy kerültem be a társaságukba, hogy Szabó Magdáról kellett előadást tartanom. Ők kö-zösen kiválasztják, hogy kit olvassak el, és utána megbeszéljük az elolvasott művet. Meg-hívtak mint „díszvendéget”. A társaság „ma-mája” ennek a körnek főnomakat főz, de nem ezen van a hangsúly. A másik titkos társaság a mi baráti körünk, amelynek tizenkét–ti-zennégy tagja van. Kitaláltuk tíz évvel ez-előtt, pontosabban Huszti Péter, hogy a finom étkek elfogyasztása mellett mindig előve-zetünk valamilyen idézetet, ami éppen izgat minket, amit éppen olvastunk, amit éppen gondolunk. Ez egy remek szellemi játék, de nem mondom meg a titkos nevünket.

– Olvastam magáról, hogy tizenévesen nemcsak sokat olvasott, hanem sok verset is tanult. Mi vonzotta a versekhez? Latino-vits Zoltán írja egy helyütt: „A vers az ember legtöményebb megnyilvánulása, leganyag-talanabb röpülése, legforróbb vallomása a létről. Akadémikusan fogalmazva: a legsü-rítettebb művészi műfaj. A kifejezhetetlen körbetáncolása, megidézése, ritka szertar-tás, műves fohász.”

– A gyermek megszületik, és a ritmus az el-ső, amit tud. A két legkisebb unokámnak a „nulladik” évében egyfolytában Weöres Sán-dor verseket mondok, énekelek nekik. Né-zik a számat és már utánozták két hónapos korukban. Ugyanígy voltak a nyolcévesek is. A verssel, a ritmussal csodákat lehet el-érni a beszédtanításban. És a kettő összefo-lyik a versben. Emlékszem, a Felvidékről jött nagyapám, aki aztán az édesapám halála után nevelt minket, a három lányt, már kicsi ko-runkban énekel nekünk olyan dalokat tótul, amiket ma is tudok. Japarovec kapusán, nye-mam zseno lenszomszám... éjnacom... Azt ér-zem, hogy az ember azt viszi magával egy éle-ten át, amit pici korában kap.

– Mi, gyerekek a nevelőnőnkől, egy bé-csi Fräuleintől előbb tudtunk németül, mint magyarul. Még nem voltunk iskolások, amikor ebéd előtt németül imádkoztunk. Al-le guten Gaben, alles was wir haben... Ezt az imát ma is tudom.

– Az unokáimmal azért viselkedem úgy, ahogy, mert igyekszem mindent beléjük gyö-möszölni. A növendékeimmel is ezt tettem. Különben is nagyon könnyű lesz a lelkem at-tól, ha verselek és énekelek. Azt mondják, az ember élete akkor lesz hosszú, ha sokat éne-kel és táncol. Ez végigkísér minket az éle-tünkben. A ritmus.

– A legprimitívebb népek legelső színészi megnyilatkozása a ritmusba szedett öröm: a tánc volt.

– Nincs, akinek ne tetszenék a tánc. A tánc maga is költemény, a természet mozgások ál-tal való utánzása. A taktusról mondhatjuk, hogy földhöz köt, a ritmus szárnyakat ad a táncnak. Már kislánykoromban rabul ejtett a ritmus. A televízió ötös csatorniján az elmúlt évben magyar költők verseit kellett monda-ni. Tizennégy évesen szavaltversenyt nyer-tem egy Váci Mihály-verssel. Kérdeztem a csatorna szerkesztőit, hogy ismerik-e a ver-set. Nem ismerték. Tudja? – kérdeztek vissza. Mondtam, hogy tudom. Latinovits Zoltánnak igaza van, amikor a versekről vall. Én egyszer-sűsitem a versről alkotott véleményemet: azt a verset tanultam meg, amilyen én vagyok. „Szőkén, szelíden, mint a szél, / feltámadtam a világ ellen, / dúdolva szálltam, ténferegtem, / nem álltam meg – nem is siettem, / port rúgtam, ragyogtam a mennyben, / cirógatott minden levél.” Ez a Szelíden, mint a szél című vers első szakasza. Hat strófaból áll.

– Mikor jött rá, hogy a felfogása gyors, könnyen tanul, és könnyen ki is tudja fejez-ni magát?

– Azért válaszolok nehezen, mert amit gye-rekkoromban felépítettem, az a szókincs és egyáltalán a közlékenység... Tizenkét éves voltam, amikor már kiolvastam több Jó-kait, de húsz és harminc között ki sem nyi-tottam a számat, míg az önműveléssel el nem jutottam valahová. A könnyen tanuláson nem gondolkoztam. Természetesnek tűnt. És itt jön az én nagy felháborodásom, mert ezt nem mondhatom el senkinek, elmon-dom hát mindenkinek. Szörnyűnek, nagybe-tűs bűnnek tartom, hogy a Bánk bán, Jókait vagy bármelyik tizenkilencedik századi szer-ző művét meg akarják „magyarítani”. Ezzel ugyanis kivégeznek egy nemzedéket. A mi szókincsünk szegényes, de ebbe gyerekko-runkban beépültek Jókai hatalmas szókin-cséből bizonyos kifejezések. Ha a „jobb meg-értés” a szándék, akkor minden könyvet újra kellene „magyarítani”. És a mi műveltségün-ket is újra kellene építeni. Nem igaz, hogy le-építeni kell egy gyereket, hanem éppen ellen-kezőleg: fel kell építeni. Azért vagyok ilyen

agresszívan határozott ebben a kérdésben, mert nemcsak a saját életemet nézem, ha-nem a gyerekeim és az unokáim életét is, és azt gondolom, hogy nem irtani kell a nyelvet, hanem sűríteni.

– Ismerjük Czigány Dezső festőművész Adyról készült szénrajzát. A festő öccse egy interjú során arról beszélt, hogy gyerekként többször találkozott az író Jókai-val, akinek már peccétes volt a felöltője, csoszogott, de a kéke személe ragyogott. Ha álmában szembe-jönne magával Jókai, miről faggatná?

– Jaj, ez kedves... Milyen érdekes, nálam az irodalom vele kezdődött, amit letagadtam a világ előtt, mert azt hittem, hogy polgári csö-kevény, amit Kecskemétről, a szülővárosom-ból hoztam. Aztán amikor Szabó Magda azt mondta, hogy a kedvenc írója Jókai, fölsza-badított. Gergő fiunk, aki jártas az irodalom-ban, mert tizenöt évig főszerkesztő volt hol az egyik, hol a másik könyvkiadónál, azt mon-da: „Tudod, az irodalom minden generáció-nak máshol kezdődik.” Ez egy nagyon böles mondata volt. A kérdésre visszatérve: nem tudom, hogy mit kérdeznék Jókaitól... Ez jó játék. Majd gondolkozom...

– Mondhatjuk, hogy az ifjúkori évek jó fel-készülést jelentettek a későbbi évekre?

– Igen, de ez nem kényszer volt. Belőlem jött. Arra is emlékszem, hogy soha nem voltam megalégedve önmagammal. „Kiléptem” a mesterségemből, mert úgy gondoltam, hogy a színházban csak akkor tudok magas szín-vonalon teljesíteni, ha egyéb művészeti ágak-ban is művelem magam. Korábban azt kér-dezte, mikor jöttem rá arra, hogy könnyen tanulok. Tudom, hogy hol és mikor. A nővé-rem négy évvel idősebb nálam, és latint ta-nult az iskolában. Nagyon sokat bajlódott ve-le, ezért egy apáca járt hozzánk korrepetálni Kecskeméten. Nekem azonban azonnal a fe-jembe ment Cicero híressé vált beszédéből a következő mondat: Quo usque tandem abute-re Catilina, patientia nostra? Ugyan, meddig élsz még vissza, Catilina, a türelmünkkel? És máig megmaradt. Rám ragadt minden, amit az apáca a nővéremnek tanított. A húgom ki-lenc évvel fiatalabb, és emlékszik azokra a versekre, amelyekkel felvételiztem. Megy-gyöződésem, hogy az egész életünk attól függ, hogy tizennyolc éves korunkig mit csinálunk, és mi történik velünk.

– Az iskolában tanultam meg az el nem vá-ló ígékötők listáját, és mondom őket ma is. Abba, alá, be, bele, el, ellen, elő, fel, hozzá, ide, ki, széjjel, túl és a többi.

– Én más sorrendben tudom ugyanezt. Jó játék a szavakkal... De még valamit a műve-lődésről: bekéredzkedtem ezerkilencszáz-hetvenötben Király István professzorhoz az egyetemre, hogy fél éven át Adyt hallgat-hassak, mert úgy éreztem, keveset tudok ró-la. Már babát vártam, alig fértem be a padba. A professzor izgalmasan adott elő, Ady pe-dig izgatott. A lénye. A Csinszka-kapcsolat és minden. Adyt körbejáróm a mai napig. Több-ször leveszem Bölöni könyvét, Az igazi Adyt.

– Beszéljen azokról az írókról, akiket sze-mélyesen megismert, és akiket „szelle-mi szülőatyjainak” nevezett. Kik voltak ők és mit jelentettek a maga számára? Tudom, hogy Szabó Magdához barátság fűzte.

– Huszti Péterhez férfinbarátságok kötődtek, s ennek lettem a részese én is. Mi mindig há-zaspárokkal barátokztunk, így kerültem példa-ul Illés Endre, Karinthy Cini és Szakonyi Karcsi közelébe. Illéstől olyan Ady-könyve-ket kaptam, amelyekhez mások nem juthat-tak hozzá. Cini ment teniszezni a rozoga bi-ciklijével az Alkotás útra, én igyekeztem a boltba, és összeakadtunk. Jót dumáltunk a sarkon, majd megpuszilt és elbúcsúzott. Főz-tem nekik. Tulajdonképpen természetes do-log volt, hogy azokkal a szerzőkkel, akiknek a darabját a Madách Színházban játszottuk, jó kapcsolatot ápolunk. Nem tudom, mások-nak volt-e ilyen élményük. Szabó Magdával kapcsolatban azonban nem lehet barátság-ról beszélni. Soha nem lehetett mélyen meg-ismerni, hogy kicsoda. Óriási író volt, aki

mindig több dimenzióban gondolkodott, de amikor megszólalt, soha nem tudta az em-ber, hogy ki is az igazi Szabó Magda. Megis-merhetetlen volt, mint ahogy Bölöni írta az „igazi” Adyról. Ma sem tudom, ki az igazi Sza-bó Magda. Ebből a negyvenvalahány kötetből áll össze az élete. Belemertülök és rako-sgatom össze Szabó Magdát, és mindegyik könyvé-ből más alakban bújjuk elő. Szimpátia, szeretet volt közöttünk, de barátság nem. A barátság nagyon összetett dolog.

– Harminchét évig volt a Madách Színház tagja. Színházi szerepeinek száma hetven fölött van, a filmszerepekről és a szinkro-nokról nem kis beszélve. Milyen érzésekkel megy el a Madách előtt?

– Nem megyek át Pestre. Nem. A Váci utcá-ba tíz évig nem tettem be a lábam. Kecskemét után budai lány lettem. Negyvenöt éve a Krisztinaváros nekem Kecskemét, közel a Városmajorhoz. Persze sosem lesz az, mert az első tizennyolc év szent hely volt, ahol nem-régiben tiszteletbeli polgár lettem. Szabó Magda meg anno Debrecenben. Azt mondta, amit én is mondok, hogy életem legnagyobb elismerése.

– Találtam egy idézetet magától, amely el-gondolkoztatott. Nem tudom, mikor mondta. Így hangzik: „Sokáig nem szerettem megha-jolni a színpadon, mert úgy éreztem, ez nem tartozik a szerephez. De egy idő után megér-tettem, a köszönet megnyilvánulásaért há-lával tartozom, és akkor be tudtam fogadni a felém áramló szeretetet.”

– Nagyon sokáig így volt. Azt hittem, hogy amit csinálok, a szerep akkor ér véget, amikor a függöny lemegy. Utána privát Piros Ildikó leszek, aki kimegy meghajolni. Emiatt vol-tam zavarban abban a pillanatban. Marton Éva opera-énekesnő kérdezte meg a Stuart Mária végén: „Hogyan hajolsz meg? Miért le-felé? Fölfelé! Ragyogi!” Ó tanított meghajolni.

– Kosztolányi Dezső írta egyik színházi kritikájában. „...milyen nagy lélektani tu-dás, milyen költői szív, szívós kitartosság és tökéletes fizikai megalkotottság kell ahhoz, hogy valaki nagy színésszé váljon.”

– Igaza van. Héttől tízig való színházi otlé-tünk alatt semmink sincs. Hiába van jelmez, díszlet, zene, partner, valójában egyedül ug-runk magasat. Nagyon nehéz erről beszélni, tényleg ezek a mély titkaink – megint a tit-koknál tartok –, hogyan tudom mégis meg-emelni az előadást aznap este. Ezerkilenc-száznyolcvanháromban leírtam, nem tudom, hogyan jutott az eszembe, hogy csak ak-kor megyek fel a színpadra, ha az előző esti mércét felül tudom múlni. Ha már megalé-géssel lépek föl, akkor nem megyek be töb-bet az öltözőbe. És én ezt betartottam! Be-tegen, négykézláb, szülés után, szoptatós mamaként, amit el tud képzelni, azt végig-csináltam az életemben, és gyönyörűség volt. Ezt most úgy mondom, hogy minden, amit manapság kapok ajándékba, embereket, ta-lálkozásokat, mondatokat, azt jelzi: igen, észrevettek!

– Milyen az író Huszti Péterrel együtt é-lni, akinek nemrégiben jelent meg a hatodik könyve? Mert a színész férjről már sokszor vallott.

– Ahhoz kapcsolódik, amit az elején mond-tam magának, hogy miről szeretnék beszél-ni. Egy szó kívánczik ide: a tisztelet. Ké-rem szépen... A mai világban Magyarországon az az undorító „divat”, hogy nincs tisztelet egymás iránt. Mindenki mondhat a másik-ra mindent: csal, lop, hazudik és így tovább. Nem tisztelik a „királyt”, a tanárt, az orvost, és mindenkire mocskot szórnak. Gyűlölöm, utálok, megvetem az ilyen magatartást! En-gem nem erre tanítottak. A tisztelet kihalt a világból, és amíg ez nem áll vissza, addig nem lehet normális együttélésről beszélni. Ami az író Huszti Pétert illeti: tiszteltük egy-mást annyira, hogy le tudtuk élni együtt ezt a negyvenvalahány évet. És nemcsak akkor, amikor ő írt.

Folytatása a IV. oldalon

Égető jelen

„A tisztelet kihalt a világból, és amíg ez nem áll vissza, addig nem lehet normális együttéléstről beszélni”

Folytatás a III. oldalról

Ha a tisztelet nincs meg a másik iránt, ne keressék a titkokat. Kérdezem: mi lesz azoknak a gyerekeiből, akik ezt a „divatot” képviselik? Nem tudom. Borzasztóan ki vagyok akadva attól a stílustól, ami ma Magyarországon van!

– Sokat utaztak. Többször jártak Amerikában is. Mi a véleménye az amerikai magyarságról?

– Elég jól megismertük őket. Először ezerkilencszázkilencvenben léptünk fel Amerikában, amikor a rendszerváltás miatt a tengerentúlon is eufóriás volt a hangulat. Kétórás, nagy műsort mutattunk be, és volt módunk beszélgetésekre is. Két év múlva mentünk vissza. Beutaztunk tizenhét államot, nézelődtünk és felléptünk. Ugyanaz történt Amerikában is, mint itthon nagyban: kettéváltak a barátságok. Négy esztendeje jártunk ott harmadszor, és azt éreztük, hogy eltávozik egy generáció, amelyik büszkén vallotta magát magyarnak, de az utánuk következő gyerekek és unokák már lassan amerikaiak lesznek. Úgyhogy én a saját unokatestvérem nézve azt látom, hogy az integráció elkerülhetetlen. Itt, a szomszédaink magyarsága körében sokkal könnyebb a helyzet, mert

a kulturális kapcsolat létezik. Én is megyek május tizedikén a Szabó Magda-műsorommal Kolozsvárra. Negyven évvel ezelőtt eljátszottam Zsuzsanna testvért, s most újra az vagyok. Vagy nem tudom, minek nevezzem magam. Abigél titkai. Szabó Magda is Abigélnek hívta saját magát. Ez meg az én titkom. Szabó Magda és Piros Ildikó titkai vannak összegyúrva. Nem lehet szétszakítani, ki hol kezdődik, és hol végződik.

– Párizs is szerelem. Akít erős és szenvedélyes karjaival egyszer magához ölelt, nem tudja soha többé elfelejteni – olvastam.

– Párizssal az a problémám, hogy még az ezerkilencszázhetvenhetes Párizst szeretem, mert akkor voltunk fiatalok. De most Rómába akarok menni. Minden reggel azzal boszszantom Huszti Pétert, hogy induljunk Rómába. Négyezer, ötször voltunk, és most lehet, hogy megint megyünk. Róma tényleg örök város. Minden követ ismerek, ami nagyon fontos, és ha befordulok egy kis templomba, tudom, hogy ott bal oldalt, a negyedik oltárnál, elől van egy Giorgione-kép, és azt is tudom, hogy ki restaurálta.

– Ha megtehetné, kinek a szobrát aranyoztatná be a magyar történelemből?

– Hadd gondolkozzam egy kicsit... Nagyon hezitálok Árpád és Szent István között. Megint a Felvidék... Megállt Árpád a Vereckei-hágón, lenézett, és azt mondta: „Itt mindig lesz víz. Annyi folyó gyűlik itt össze, hogy ez elég lesz lónak és embernek, amikor az emberiség már régen a víz után fog vágyakozni.” És még hozzátette: „Innen soha ne menjetek el!” Árpád megteremtette nekünk ezt a Kárpát-medencét... Bocsánat, hogy elzárkózni szerettem, de a szívem közepébe talált.

– Hogyan viseli az évek múlását?

– A hetes szám nagyon zavart, de csak addig, amíg túl nem estem rajta. De az elmúlt év életem legboldogabb esztendeje volt. Ezerkilencszáznegyvenhétben születtem, és a kétezer-tizenhetes évben voltam a legboldogabb. Minden úgy történt, ahogy akartam. Huszonnyolc előadás Szabó Magdából, Kecskeméti tiszteletbeli polgára lettem, a férjemnek megjelent a hatodik könyve, két unokám megint született, ajándékba kaptam a gyerekeket. Kell ennél több?

– Van-e életsorsának tanulsága?

– Amikor Kecskemétről megérkeztem a fővárosba, ugyanolyan nagypofájú, lehetetlen lány voltam, mint amilyen most vagyok. El-

határoztam, hogy ha felvesznek a főiskolára, akkor azt százötven százaléig végigviszem, és senki sem téríthet le az utamról. Az én életem az útból áll. Hogy egy ember, akár mi történik is, azt az utat járja be, amire teremődött. Tanulság nincs. A szerencse. De ha az ember valamiben hisz – kétszer fordult elő, hogy azt mondták, nem kellene ezt abbahagyni? –, akkor csak maga döntheti el, hogy igen vagy nem. Ebben akartam több és jobb lenni. Hogy aztán ezekben az utolsó, fennmaradt években mikor teszem le a pontot, mikor mondom ki, hogy tovább nem, ebben sem engedek beleszólást senkinek! Fűztem be az egyik kisunokám cipőjét, és azt mondta: „Egyedül.” Egyedül születünk, egyedül járjuk az utunkat, egyedül halunk meg.

– Márai Sándor írja: „Egy napon megtudjuk, hogy az utaknak értelmük van: elvezetnek valahová. Nemcsak mi haladunk az utakon; az utak is haladnak velünk. Az utaknak céljuk van. Minden út összefut végül egyetlen közös célban. (...) Igen, az utaknak értelmük van. De ezt csak utolsó pillanatban értjük meg, közvetlenül a cél előtt.”

Kő András

Válogatás Jókai Mór elbeszéléseiből

„Minden emeltebb hely tetején lobogott a harci zászló”

Kelet királynéja

(15/1.)

Még nincs veszve minden, még áll Palmíra! – Hangzék Zenóbia szava a vesztett csata után.

– Föl a falakra, zárjátok be a kapukat, fegyverre, aki férfi! Nyissátok meg a templomokat, a vének, a világtalanok, a nyomorékok menjenek imádkozni, a többi harcoljon! Rakjatok tüzeket a téreken, a nők forraljanak ólmot és olajat, a gyermekek faragjanak nyilat, hozzátok föl a kriptából a halottakat, tegyétek ki az utcára, ők se pihenjenek! Mérget a nyilakra és mérget a szívbé! Férfivá legyen a gyermek, és a férfi félistenné, villám legyen a kard!

Minden úgy lön.

Zenóbia legkisebbik fia, Vaballath, már ekkor harcos ifjú volt, ő járt utcáról-utcára, falakról-falakra a népet buzdítani. Ő volt a vezére, költője, lelke a népek.

Az első napon, hogy Aurelián Palmíra alatt megjelent, követet küldött Zenóbiához, felszólítva őt a meghódulásra, s azon esetben biztosítva életét, trónját és birtokait.

Zenóbia körülhordozá a követet a város falain, megmutogatta neki a felállított hajító és kopjalövő gépeket, levezette a piacokra, hol a népség fegyvergyakorlatot tartott, megmu-

togatta neki a roppant földalatti raktárakat, telve kifogyhatatlan élelmiszerekkel, a gazdag forrásokat, a városba foglalt gyümölcs-termő pálmaerdőket, a szapora nyájakat, mik a hozzájárulhatlan mezőkön legeltek.

– Mondd meg uradnak, amit láttál. E falakon belől gazdag a föld, kívül rajtok koldus és sivatag. Velünk harcol az Isten, a föld és az idő.

A követ visszatért Aureliánhoz a dacoló válasszal. A város falain hallatszott az ezer meg ezer ajk által énekelte harci dal:

Föl csatára Palmíra!

Föl csatára a halálig!

Róma nem lesz úr e földön,

Rabfaj nem fog lakni benned,

Vagy velünk élj, vagy velünk vessz,

Vagy hazánk légy, vagy sírunk!

Aurelián ostromra készült. Levele, melyet a római tanáchoz írt, eléggé bizonyítja aggodalmait az ostrom kimenetele iránt.

A római nép – így szól a levél, – megvetéssel beszél a harcról, melyet egy nő ellen viselnek. Azonban nem ismeri Zenóbia jellemét és hatalmát. Lehetetlen fölszámlálni harcokészleteit kövek, nyilak, s mindennemű hajító

fegyverekben. Minden bástyaoldal két-három ballisztával van ellátva s harci gépei mesterséges tüzet szórnak. A bűnhődés előli félelem a kétségbeesés bátorságával fegyverezé őt föl. Hanem én bízom Róma véditeneiben, kik ezideig minden vállalatomban megsegítének.

Rövid időn alkalma lön Aureliánnak megtudni, ha Róma véditeneinek hatalma elterjed-e odáig!

Egy reggelen az általános trombitaharosság a falakra idézte a palmírai népet. A légiók ostromra keltek, védelemre a palmírai nép.

Mintha kalászos vetés támadt volna a bástyákon, körös-körül fénylettek a dárdák s a tornyok párkányain megjelentek a csodálatos gépek, fogas kerekeikkel, acélrugóikkal. Minden emeltebb hely tetején lobogott a harci zászló.

A légiók megszokott csapatokban közeledtek lassankint a bástyák felé, mint egy-egy változatlan alakú folt; midőn néhány száz lépésnyi közelbe értek, a falakon álló erők kerekerei mozgásba kezdtek jóni, mindig lassabban bírták azokat hajtani a melléjük

állított izmos ballistáriusok, a gépek hátra facsart karjai lassudan hajlottak alább, alább; egyszerre félreugrottak mellőlük a gépészek, az elszabadult kerék bűgva gördült vissza, s a föl pattanó ércgerenda három mázsás követet hajított a messziről közelgő csoportok fejére.

Azok hulló nyílzápor s lecsapó kövek között jöttek előre, sem lassabban, sem sebesebben, mint azelőtt. Egyszerre támadtak minden oldalról a városra, a vízzel tölt árok nádkévekkel lön betemetve, melyen keresztül pajzsokból egyetlen vastetőt képezve rohantak előre az ostromlók s míg egyfelől hosszú hágsókat támasztottak a falaknak, másutt a tekenős testudokat gördíték a kapukhoz közel, miknek oltalma alatt földalatti aknákat kezdtek ásni a bástyák alá, s mindezek között lehete látni a lassan mozduló ostromtornyokat, miket alá rakott faderekakon száz férfi hengerített előre. Fenn a toronyban, mely oly magas volt, mint a bástya, a legmerészebb harcosok álltak, eltakarva egy felvont híd által, s alól kilátszottak a faltörő kosok fejei.

Folytatjuk

0 2 1 7